

A sárospataki Értelmiségi Kör alapítólevele, 1988

Baljóslatú ómennek is felfogható: tizenhárom év távlatából vetni egy pillantást szerelmetes városunkra. Megtesszük mégis, mert: (1) bátrak vagyunk, mint a cigány lova, (2) megkívánja az alábbi dokumentum, továbbá (3) nosztalgiának álcázhatjuk alkati mazochizmusunkat.

Ezerkilencszáznolcvannyalc őszén amúgy teljesen normális mederben csordogált a lét patakja a maradványos városában. A nap balról kelt és jobbra nyugodott, ha a hídon állva a Vár felé tekintett az ember. Szép hosszú ősz volt, az aszúsodó szőlőfürtök egyenletes iramban töppedtek. Valami hija volt azonban a teremtésnek. Valami megfoghatatlan nyugtalanság vibrált a levegőben, hiszen két A/4-es méretű falragasz és pusztá szóbeszéd nyomán vagy százan összegyűltek A Művelődés Házában az Értelmiségi Kör (továbbiakban: ÉK) zászlóbontó rendezvényén. Földindulás nem történt, a Varsói Szövetség, a KGST és a KGB zajtalanul munkálkodott tovább, a város első két embere (elnök, titkár) a következő nap is Takáts elvtárs ma-

radt, egy korpuszban két személy. Jobbára egy dokumentum értelmezéséről folyt a disputa. Tehát – tartalmilag – semmi extra, mégis egy forró hangulatú népgyűlés hangulata rögzült a kollektív emlékezetben.

Kétségtelen tény, hogy a létező szocializmusnak már szaga volt, mint a kezdő haldoklónak, de a civil társadalom (belhoni és béketáborbeli) szerveztségétől még békésen agonizálhatott volna akár évtizedekig. Grósz elvtárs még a fehérterror rémével riogatta a hőkölés népét és az MSZMP még gigantikus szürkeállománnyal rendelkezett a munkásország színterében. Így mégis csak volt abban némi kurázsizs, hogy kilenc sárospataki – történetesen értelmiségi – polgár, minden előzetes egyeztetés nélkül áll ki a nyilvánosság elé egy kész (város)politikai programmal. Mindenki ott volt aki számít, mind az ötletgazdák, mind az eszmei csőszök köréből. Az alkalmilag összeállt csapat ezzel a kezdőrúgással indította a két félidőt. Ekkor se több, se kevesebb nem történt.

A következő két év alatt aztán lezaj-

lott mindaz, amit tömören: "Az ÉK tündöklése és bukása" címszó alatt foglalhatunk össze. Kezdetben jeles előadókat hívtunk meg, vitaesteket, helyi fórumokat rendeztünk a Hazafias Népfront (később Aszú fogadóvá töpörödött) székházában és a – valószínűleg szellemi műhely teremtő – Képtárban. Az izgalmas programok színvonalát azonban messze fölülmúlta a hálás közönség lelkes támogatása és rendkívüli aktivitása. A jámbor pataki nép, akinek háta legeredményesebben a favágásra szocializálódott: nyitott volt, felszabadult és kreatív, mint a szabad emberek közössége. Csendháborítóknak igazi hőskor volt ez. A látványosabb akciók közül e helyt csak az erdélyi falurombolások elleni tiltakozást és az országos közfigyelmet keltett "borháborút" említjük. Az utóbbit most azért nem részletezzük, mivel szülő, bor témában további írásokra készülünk a közeljövőben. A nyilvános demonstrációnak, azaz a BM által betiltott felvonulásnak egyébként nem mi voltunk az operatív rendezői, csak tétre menő részt vállaltunk az előkészületekből. Hátborzongató, mégis felemelő látvány volt a vízágyúkkal felszerelt tűzoltóautó és a teherautónyi fegyveres partizán ébersége. (A keserűség mellett) csak büszkeséggel töltött el minket a tudat, hogy

milyen rettegést keltett néhány őszinte mondat az elkorhadt zsarnokság kebelében. Nem beszélve arról a beláthatatlan veszélyforrásról, amit pár száz, főként nőnemű személy gyertyás felvonulása jelentett volna a hatalom bástyáira.

De a helyi társadalom politikai pártok szerinti tagolódása is az ÉK köpenye alól óvakodott napvilágra (ami akkor egy jó ötletnek látszott). A Csapat belső köréből és közvetlen holdudvarából kerültek ki az akkor szerveződő MDF, Fidesz és SZDSZ frontemberei. A helyi közéleti lap – a viszonylagos autonómia ígéretével – csak azért kapott zöld utat, mert az ÉK formális ultimátumot intézett (egy szabályos tárgyalás keretében) a helyi hatalom – egy személyben duplikált – megtestesüléséhez, és annak a kultúra ügyeivel megbízott, hűséges fegyverhordozójához. A tét az volt, vagy ők indítanak lapot hivatalosan, vagy mi, szamizdatban. A helytartótanács célszerűen döntött, az ÉK: talán.

A lassan összeszokó, csapatrészeiben olykor rendkívüli képességeket felszikkasztató együttes a második félidejében igyekezett döntésre vinni, az elsőben szerzett tetemes előnyét. Ehhez reményteljes alapot adott a főként Ablonczy doktor által megszerkesztett középtávú városfejlesztési koncepció.

Az ÉK választási programjaként nyilvánosságra hozott tervezethez fogható anyag a mai napig sem született a Bodrogsparti Athén három képviselőtestületében és a tehetségek garmadáját felvonultató számos bizottságában. Az ÉK progresszív és célirányos működése nyomán természetesen nagy választási sikerre készültünk, mivel erősen készültünk a megméretetésre, a népes mezőny egyetlen civil szervezeteként. (Érdemes elővenni jelöltjeink névsorát, s számba venni akkori akkor viselt szakmai és közéleti kompetenciáikat. A legtöbb magyar város beérte volna azzal a választékkal.) A fejlemények azonban olybá kerekedtek, hogy – mit szépítsük a dolgot – az ÉK látványosan megbukott. Saját színeiben egyetlen csapattagunk sem került a képviselőtestületbe. Később aztán, ez már szóba sem kerülhetett, mivel a két félidőt nem követte hosszabbítás. A “hirtelen halál” még a hármaskör előtt következett be. Így aztán a kölcsönös mezcserék után ki-ki hazaóvakodott a kertek alatt. A grund lelátóin – miért, miért nem? – ezúttal elmaradt a “Szép volt fiúk!” szavalókórus.

E szomorú bizonyítványosztás után egy túlságosan is vidámra sikeredett temetést rendeztünk a Dr. Éherről elnevezett gyógyintézményben - amely

rendjén való értelmiségi cselekedet – ám az érdemi mérlegelésre mind a mai napig nem került sor. Meglehet persze: ez nem is a mi feladatunk. Kossuth Lajos és Naszreddin Hodzsa bizonyára egyaránt örömét lelte bennünk. Annyi bizonyos, hogy sok hibát elkövettünk, amire akkor nem is gondolhattunk. Már maga a névválasztás sokakat irritált. Persze, hogy nem zárkoztunk mi el egyetlen értelmiségi elől sem, mégis volt valami elitista jellege a mozgalomnak. Fájdalom, éppen akkor, amikor a szabadság kis köreiből a végtelen halmazok irányába kellett volna nyitniuk. Elmulasztottunk egy nagy lehetőséget, s talán a város is velünk. Vigasztaljon a tudat, hogy nem ez volt az első és utolsó eset a forradalmak oroszlanbarlangjában. Mindez azonban már nagyon ó-izű történet. A “Csendes jó estét!” kívánó hadfi mesélhetett így a Családi körben, miközben a mama – mint tudjuk – egy-egy szárnyat, combot nyújtott a kicsinyeknek. Ma már - megnyugtató módon - ismét normális mederben csordogál a lét patakja a maradandóság városában. (A szél a fedéllel, ki tudja hol szalad.) A nap jobb-ról kel és balra nyugszik, ha a hidon állva a Koporsó hegy felé tekint valamely atyámfia. A kétezer-egyedik év ősze egyébként szép hosszúnak

ígérkezik Patakon. A szőlőhegyeken – bevált gyakorlat szerint – szeptember érleli, október mézeli a gazdag termést, s a fürtök bizonyára egyenletes iramban asznak majd.

A sárospataki Értelmiségi Kör alapítólevele

Egy igen széles bázison szerveződő reform szükségességének felismerése, majd a kormány társadalmi-gazdasági kibontakozási programjának meghirdetése óta a magyar társadalom olyan mozgásban van, amelynek a demokratizálódás, a helyi-területi társadalmak aktivizálása felé mutató iránya kétségtelen.

Sárospatak akkor kerül ismét szinkronba a történelemmel, ha ezt a társadalmi szükségszerűséget felismeri és a kor kihívásának megfelelően mozgósítja a tenniakaró, haladó erőket, amelynek bázisa a város és környéke haladó tettekre kész gondolkodóiból szerveződött mozgalom.

Az idő szavára figyelve városunk, magunk és utódaink jelenéért, jövőjéért felelősséget érezve közös akaratral megalakítjuk a sárospataki “Értelmiségi Kör” nevű közéleti társaságot.

I. A Társaság arculatáról:

A Társaság alternatív, független helyi/társadalmi mozgalom, amely céljait tevékenységét illetően főleg Sárospatakra és környékére terjed ki, egyben szolidáris mindazon összetársadalmi mozgalmakkal, amelyek célja a demokrácia felé haladás, a nemzet felemelése:

- széleskörű, szellemi alapon álló koalíciója mindazoknak, akik hisznek az értelmes, progresszív gondolatok erejében, tudják, hogy az emberek életcéljaikat a saját autonóm társadalmi környezetükben képesek és akarják megvalósítani, ennek megfelelően készek hozzájárulni városunk, hazánk, nemzetünk javulásához, megújulásához. Elutasítja a szelektív címkéket, amely “diplomásokra” szűkíti a tagság körét, egyen hangsúlyozza az “értelmiség”, a “gondolatiság” fogalmát, amely a bölcs tevékenykedést nem engedi felváltani a meggondolatlan, nemes célt elérni képtelen csapongással,

- az alkotmány és a törvények tiszteletben tartásával működik,

- a legnagyobb nyilvánosság előtt tevékenykedik, összejövetelei szabadon, bárki által látogathatók, szellemi termékeit hozzáférhetővé teszi.

II. A Társaság céljairól:

A Társaság célja a város szellemi erőinek összefogása Sárospatak érdekében gazdag hagyományainak, örökségének ápolása, gazdagítása érdekében;

- hozzájárulni városunk társadalmi, gazdasági, kulturális és politikai megújulásához múltunk jobb megértésével, jelenünk jobb megszervezésével jövőnk jobb megalapozásával,

- méretét, erejét helyesen felmérve, de azt alá nem becsülve, közösen kialakított véleménye esetenként egyértelmű kinyilvánításával hozzájárulni kíván hazánk, nemzetünk nagy sorskérdéseinek megoldásához,

- a gondolatok szuverenitásának tiszteletben tartása elvének megfelelő fóruma kíván lenni minden olyan szellemi erőnek, gondolatnak amely a város jövőjének tervezésében és közügyei napi intézésében erősíti a szakszerűséget és etikusságot, növeli a közéleti tisztaságot,

- helyi sajtótermék életre hívásával és fenntartásával széles körben, eltérő közegekben, társadalmi rétegekben kíván nyilvánosságot biztosítani céljaival egybeeső eseményeknek, gondolatoknak, ezúton is lehetőséget teremtve a közélet kontrolljának,

- a városi illetve a városban élő fiatal-

ság erejének, tenniakarásának bekapcsolása a közügyekbe.

III. A Társaság feladatairól:

A Társaság feladatának tekinti nyílt, demokratikus vitaestek, beszámolók, fórumok, előadások szervezését, amellyel a tagság és az érdeklődők számára megteremti az azonos tájékozottságon alapuló orientálódás lehetőségét. Külső előadók – politikusok, tudósok, művészek meghívásával, tagtársaink felkérésével igyekszünk elérni a közvetlen, naprakész tájékozottságot.

Rendezvényeinkkel lehetőséget adunk különféle területeken dolgozó gondolkodóknak a mások problémáival való megismerkedésre a differenciált, objektív mérlegelés a jobb hozzáértésen alapuló hozzáállás érdekében.

A Társaság kebelén belül különféle szakértői csoportok kialakítására törekszik, hogy karakteres, városi értékű ajánlásai érjenek el magas szintű szakszerűséget. Ezek a csoportok munkájukról tájékoztatják a tagságot. Megvitatunk társadalmi vitára bocsátott törvénytervezeteket is. Az így kialakított állásfoglalásokat eljuttatjuk valamennyi intézményes fórumhoz.

A Társaság ennek megfelelően ki-

emelt feladatának tekinti a széleskörű kapcsolatrendszer kiépítését: a városi állami, és pártvezetéssel, a tömegszervezetekkel, egyesületekkel, társaságokkal, progresszív alternatív mozgalmakkal a konstruktív együttműködés jegyében.

A Társaság újságot kíván életre hívni, ami nyomtatásban megjelenő fóruma. Ebben orientáló gondolatainak közlése mellett arra is törekszik, hogy megjelenhessenek benne olyan írások, amelyek hírértékükkel fontosak az itt élők számára, tükrözik a helyi nyilvánosságot, helyt adva a különböző nézeteknek, érdekeknek, értékeknek.

A Társaság kapcsolatot keres az országban már működő autonóm szellemi közösségekkel, mozgalmakkal és szervezetekkel és állást foglal minden olyan kérdésben, amely bár túlmutat a városi kereteken, de a magyar nemzet egészét, egészségét, jellemét, kultúráját, történelmét, sorsát és gazdaságát érinti.

A Társaság kapcsolatot keres az ifjúsággal, akiket a jövő letéteményeseinek tekint. Tevékenységével távlati célokat szolgál, amelyben fontos hangsúlyt kap a fiatalok pályakezdésével, jövőjük esély-lehetőségeivel való foglalkozás, az oktatási/nevelési, kulturális intézményeknek folyó munka minőségét javító kezdeményezés.

A Társaság élve a demokratikus lehetőségekkel jelöltek kiválasztásával kapcsolódik be a tanácsi és a parlamenti választásokba.

A Társaság a mindenkori lehetőségekben belül képviselteti magát a céljával nem ellentétes szervezetek, mozgalmak, intézmények rendezvényein. Igényt formál arra, hogy betekintést nyerjen – a kimondottan belső szervezeti életre vonatkozó dokumentumok, tervezetek kivételével – minden, a várost érintő tervjavaslatba, részt vegyen a szélesebb nyilvánosságot érintő döntések előkészítésében, véleményezésében.

A Társaság tagjai közé várja mindazokat, akik az Alapítólevélben foglaltakkal egyetértenek. Várjuk azokat akik tudnak, akarnak és képesek tenni városunkért, nemzetünkért, jövőnkért.

Sárospatak, 1988. november 4.

Ablonczy Zoltán, Balácsi Károly, Dobrik István, Marcsi Gábor, Sipos István, Stumpf Gábor, Szentirmai László, Váradi László, Vukovich László

(A dokumentumot bevezette és közzéteszi: Balácsi Károly)